

Soha, sehol, senkinek, semmit

Nem tudom, 1982 nyarán hányszor tettem meg oda-vissza azt a három kilométeres bekötőutat, amelyik a kőkúti elágazástól a Festetics család egykori vadászkastélyához vezet. Friss jogosítványom birtokában élveztem a vezetést, minden alkalommal megállapítottam, hogy egyre jobban megy, főleg miután egyedül is elengedtek, és nem folyton apámat kellett hallgatnom, ahogy irányít, hogy mi-
kor, mit és hogyan csináljak.

Élveztem a nyári délutáni napsütést, a sűrű Zsiguli lehúzott ablakain keresztül csak úgy süvített a szél, miközben hetven-nyolcvanas tempóban száguldottam Kaposvárról Gyöngyöspuszta felé. Kadarkútnál nem kanyarodtam el a nagymamámék faluja, Mike felé, hanem mentem tovább a barcsi úton, és hat-hét kilométer megtétele után, Hencsét elhagyva letértem jobbra, Kőkút felé, onnan pedig az Alsótapazdra, majd a gyöngyöspusztai kastélyhoz vezető bekötőútra.

Szégyeltem bevallani, de a dédapám látogatása csupán ürügyként szolgált nekem, hogy autóvezetésből rutint szerezzek. Úgy voltam vele, inkább tanulok saját káromon, mint hogy folyton helyreigazítást kelljen hallgatnom. Kapóra jött tehát, hogy dédapámat az otthonban helyezték el, miután annyira elhatalmasodott rajta a demencia, hogy a családban már nem tudtuk megszervezni az ellátását.

Legjobban a Bárdudvarnok–Kadarkút közötti szakaszt szerettem. Kisgyerekkoromból ismerősen csengő, távoli, mesebeli nevek abból az időből, amikor még működött a Kaposvár–Barcs vasútvonal, és ahogy haladtam ezen az egyenes szakaszon, sorra visszhangoztak a fülemben az állomásnevek. Kaposdada, Lipótfá, Somogysszentimre. Mióta nem jár arra vonat, mintha már nem is léteznének, olyanok lettek nekem, mint amikor a távolsági buszállomás hangosbemondóján a me-
gye aprótelepüléseinek nevét hallom, ahol én még sose jártam.

Maga az otthon a körülményekhez képest barátságos volt, ennyi idő után visszagondolva azonban szöveget üt a fejembe, hogy akkor miért nem hökkentem meg jobban sok mindenben, például hogy az otthon lakói nem a saját ruhájukat kapják vissza mosás után, hanem ami éppen kerül rájuk, azt viselik. Valamit azért mégiscsak furcsállhattam benne, hiszen elraktároztam a tény, és talán otthon is beszélünk róla, de akkoriban én annyira el voltam foglalva a húsz évemmel meg az egyéves jogosítványommal, hogy szomorúságra, komolyabb fejte-
résre okot adó dolog nehezen tudott átfurakodni a gondolataimban.

Délutánonként az épület délnyugati szárnya előtti padokon ültek sorban az idős emberek, sütkéreztek az őszi napsütésben, nyáron, csendes pihenő után pedig az ellenkező oldalon, az árnyékban pihentek. Dédapám sose vegyült közéjük, Zoli bácsival ők ketten mindig a hársfa alatt ültek, mintha arra várnának, hogy végre felbukkanjon valaki a bejárati kapuban, és induljon el feléjük a kert zúzott kővel leszórt gyalogösvényén. Választhattak volna nekik más helyet is a

gondozók, hiszen elérték volna bőven a kéthektáros parkban, de nyilván ők is jobban szerették szem előtt tudni az otthon lakóit, és ennél messzebbre már nemigen láttak volna el.

Sose beszélgettek. Arra gondolok, Zoli bácsi talán azért kereste dédapám társaságát, mert ő nem zaklatta fölösleges beszéddel, nem kérdezte, így hát válaszolni sem kellett neki. Dédapám már elvult a maga kis külön világában, Zoli bácsi is a magáéban, nem foghatták rá, hogy különc, mogorva vénember, hiszen mindig megtalálta társaságát a hajdani '44-es tizedes, vagyis a dédapám személyében.

Nem tudom elég érzékletesen elmesélni, mit éreztem, amikor ennyi idő múltán megtudtam, ki volt Zoli bácsi. Annyi minden mellett elmentem észrevétlenül az életben, pótolhatatlan veszteségeimnek, mulasztásaimnak se szeri, se száma, és hiába tudom, hogy így vagyunk ezzel mindnyájan, engem ez cseppet sem vigasztal, időnként falba verném a fejemet fiatalkorom eltékozolt lehetőségei miatt.

Talán nem is egészen én vagyok a hibás, amiért akkor nem nyomoztam utána jobban, kicsoda Zoli bácsi, hiszen az intézmény vezetőjét meg is kérdeztem, ő pedig elmondta, hogy Zoli bácsi, ez a rokonszenves arcú, hallgatólag idős ember Bogláráról érkezett hozzájuk, miután a felesége kórházba került. Hazra nem adhatták már a nénit, Zoli bácsi segítség híján nem tudta volna egymaga ellátni, így a néni maradhatott benn az elfekvőben, Zoli bácsi pedig idekerült hozzájuk. A néni 1979-ben meghalt, Zoli bácsi pedig itt maradt nálunk. Nem sokat beszél, mindennel elégedett, sose panaszkodik semmire. Régen, így mondta az intézmény vezetője, régen a boglári vasboltban dolgozott, onnan ment nyugdíjba.

Ennyiben maradtunk, én sem firtattam Zoli bácsi múltját, és most már hiába bánkodom, hogy akkor nem figyeltem jobban a megérzéseimre, észrevétlenül elmentem olyasmi mellett is, ami mellett nem lett volna szabad, Zoli bácsi beszédes szeme azonban máig előttem van. Akkor nem értettem, mi az a fellobbanó szikra a szemében, ahogy hirtelen elkapja a pillantását és a távolba mered, mint aki mondani készül valamit, de csak egy rekedtes hang tör ki belőle, aztán úgy tesz, mintha a torkát köszörölné, és legyint rá egyet.

Most már hiába ostromozom magamat érte, hogy akkor nem tudtam, így nem is kérdezhettem meg a hajdani kommandói, majd magyarkiskapusi református kántortanítót, milyen érzés volt, amikor Károly király 1916. december 30-án a koronázási ceremónián aransarkantyús vitézzé avatta, vagy amikor közölte vele, hogy őt szemelte ki a trónörökös, Ottó királyfi magyar házitanítójának. Azt a Vén Zoltánt, aki a 23. honvéd gyalogezredben szolgált a Nagy Háború alatt, egymaga dolgozott egy egész szakasz katona helyett, és mindenütt ott volt, ahol légyen kellett a gátra. Vén Zoltánt, a kiváló, vitéz és vakmerő zászlóst, aki önálló és kezdeményező, akit csoportparancsnok a legmelegebben ajánlott az arany vitézségi éremre. Akinek két golyó is érte a vállát, sebe még be sem gyógyult, de ő a kórházból ment egyenesen az arcvonalba. Akinek már megvult az arany, a nagy és kis ezüst vitézségi érme és a katonai érdemkeresztje, de utána még a vaskoronarendet is megkapta a simiekovcei csatát követően.

Zoli bácsi. A boglári vasbolt raktárosa, segédmunkása, aki '56-ban nemzetőrként nyugalomra intette a fejveszetteen hőzöngő helybelieket. Akinek két lánya ekkorra már rég elhagyta az országot, és ha csomag jön tőlük, besötétítenek, úgy bontják ki a dobozt, tartalmát pedig eladják, a pénzt félreteszik, gyűjtenek, ki

tudja, mire. Egy boglári házaspár visszaemlékezése alapján írja tanulmányában Gottfried Barna főlevéltáros. Vajon ezen a házaspáron kívül emlékszik még valaki Zoli bácsira Bogláron? Ha emlékszik is, akkor nyilván körülengi alakjukat az a titokzatos csöndháló, amit eszmélésem után jó néhány környékbelin én is megfigyeltem, akiről azt rebesgették, hogy '56-os vagy horthysta katonatiszt volt.

Miután rádöbentem, kit látogattam én Gyöngyöspusztán a dédapám mellett, nem nyugodhattam. Bár a főlevéltáros kimerítő tanulmányában végigvezeti Vén Zoltán életútját, mégis szerettem volna többet megtudni arról az emberről, akihez verset, nyílt levelet írtak a *Nyírvidek* hasábjain – *Vén Zoltán hadnagy uram, nem tudom, merre sodor sorsod szeszélye. Én csak arany-sarkantyúd zenéjét hallom. Utána küldöm ezt a kis írást is. Találjon rád, hadnagy uram. Találjon rád.*

Vén Zoltán. Ő az a legendás főhadnagy, aki 1919. január elején székely százáddával teljesen helyreállítja a rendet a kommunista provokáció nyomán feldúlt Salgótarjánban. De az is ő, akiről a *Nógrádi Hírlap* 1919. február 2-án adja hírül, hogy hős székely katonáival az Ipoly innenső feléről kiűzte a cseheket Losonctól Drégelypalánkig. *Január 31-én már Balassagyarmat is tömve volt katonasággal. Itt voltak Vén Zoltán székely bakái, akiket ha ráeresztettek volna a csehekre, ma szabad lenne a Felvidék!* Róla még azt is fontosnak tartja a *Délmagyarország* megírni ugyanezen év június 12-én, *Az arany-sarkantyús vitéz szabadulása* címmel, hogy *Vén Zoltán arany-sarkantyús vitézről a nagy háború idején sokat írtak a lapok. Vén Zoltán, ki a polgári életben kántortanító volt, mint egyszerű tartalékos közlegény vonult be és rövid idő alatt főhadnagy lett, megszerezte az összes hadi kitüntetések és a koronázáshoz arany-sarkantyús vitéznek ütötték. Vén arról is nevezetes volt, hogy egy ideig Károly király udvarában a trónörökös mellett házitanító volt. Vén Zoltán az elmúlt télen a székely hadosztályba állott be és ott meg is sebesült. Felgyógyulása után internálták, míg aztán most az igazoltatási idő leteltével őt is szabadon bocsátották. Vén Zoltán ismét visszatér régi pályájához és meg is nősült.*

Magam elé képzelem Zoli bácsit, ahogy ült ott a Festetics-féle vadászkastély kertjében a szék karfájára támaszkodva, nézett a távolba, miközben én dédapámnak meséltem a hét történéseit, pedig sejtettem, hogy inkább ő hallgatja, semmint a dédapám, aki akkor már régen egy másik világban élt. Szándékosan kiszíneztem a történeteimet, mintha arra várnék, hogy Zoli bácsi végre megszólaljon, és megdicsérjen, amiért a mai napon, ha épségben hazavezetem az autót, túljutok a kétszázadik, önállóan megtett kilométeremen. De ő csak hallgatott, nézett a semmibe, és ezzel a hallgatásával egyre rokonszenvesebb lett a szememben. Zoli bácsi, a tanítóból vaskoronás lovaggá és arany-sarkantyús vitézzé lett hadnagy, aki csak a legutolsó percben érkezett meg a ceremóniára, már annyi ideje sem maradt, hogy *harctéri megviselt ruhájából másíkba átöltözzék*, így hát abban ütötte vállon a király Szent István kardjával.

Zoli bácsi hallgatja Károlyi Mihályt, amint az 1919 márciusában Szatmárban köszönti a *bátor székely hadosztályokat, amelyek ökölbe szorított kézzel, könnybe lábadt szemekkel nézik, hogy földjükön idegenek ülnek és türelemmel várják a felszabadulás óráit.* Ekkor mondja Károlyi, *Az Est* filmhíradójában franciául olvasható, hogy ... *Nem, nem, soha nem fogok aláírni egy olyan békeszerződést, amely Magyarország feldarabolásához vezet.* Zoli bácsi hallgatja a hosszas éljenzést, látja, hogy miközben Károlyi Mihály beszél, a székely hadosztály repülőgépe megjelenik a Deák tér

fölött, és virágot szór a közönség közé. Egy virág éppen az elnök kalapjára esik. Aztán a díszbédén sorra mondanak köszöntőt, Béltékny Lajos a köztársaságra és Berinkey miniszterelnökre, Zoli bácsi a néphadseregére, Csákányovszky Károly a népkormányra, Bartha Kálmán Ugron Gáborra, dr. Lénárd István a sajtóra, dr. Nagy Vince pedig a magyarság jövőjére. A március 15-ei hazafias ünnepélyen pedig a Pannoniával szemben a *Nemzeti dalt* szavalja Zoli bácsi a Deák téren. Ekkor még nem tudja, hogy nemhogy a szocialista, hanem egyenesen a kommunista eszmék kerülnek nemsokára előtérbe az országban. A többi K.u.K tiszthez hasonlóan ő is a monarchia alatt esküdött föl, nyilvánvalóan nemigen szimpatizál az új keletű eszmékkel.

Fiatalkori, egyenruhás fényképét nézegetem a monitoromon, közben próbálom magam elé idézni Zoli bácsi ráncos arcát, távolba vesző pillantását, de ennyi év után nehezen tudnám fölfedezni őt ebben a büszke fiatalemberben. A tartását esetleg. Aztán oldalt váltok, a *Szamos* 1919. március 23-i számában közölt cikk jelenik meg előttem a képernyőn, melyben kihirdetik az országos statáriumot, az általános szesztilalmat. Elérkezett a kommün ideje.

Annak következményeképpen, hogy az ország ügyeinek intézését a proletárdiktatúra vette át, Szatmár város Munkás- és Katona-tanácsa tegnap este 7 órára együttes gyűlést tartott, amelyen az alábbi rendelkezéseket határozták el: Hét tagú direktóriumot alakított, amely az országos kormány intézkedéséig a város és a vármegye ügyeit intézi. E direktóriumba a Munkástanács négy, a katonatanács pedig három tagot delegált. A direktórium tagjainak névsora: Jellinek Ede, Topa János, Baumgarten Zsigmond és Matolcsy Lajos, továbbá Vén Zoltán (a katonatanács küldötte), Kürthy Sándor és Podolcsák Sándor.

Döbbsenten állok, vajon mit keres a direktóriumban Zoli bácsi, aki maga nem híve a kommunista eszméknek. Csakhogy ekkor még ki tudhatta, mire alakul majd a helyzet! A katonatanács őt küldi, hát megy. Február 13. óta a városban tartózkodik, ekkor ugyanis átvezénylik Szatmárra a székely hadosztálynak azt a zászlóalját, amelyik az ő vezetésével a salgótarjáni szénbányákat védte, úgyhogy itt is éri a tanácsköztársaság.

A direktóriumban vállalt szerepéről a lapokból nem sokat tudtam kideríteni, Gottfried Barna is csupán azt az egy momentumot idézi a Tanácsok Országos Gyűlésének Naplójából, amikor Simon Mózes képviselő reagál az előtte szóló, volt szatmári direktórium tag által mondottakra, nevezetesen hogy *olyanok futkosnak künn az országban, akikről még a pajesz sincs kellőképpen levágva*. Simon szerint csak azért beszélhet így, mert olyan Vén Zoltán-félék ültek abban a szatmári direktóriumban. Istenem, egy egész tanulmányt lehetne írni erről, az akkori mostról, meg a mostból visszaidézett akkorról. Ég és föld.

Direktórium tagóságáért majd föl is jelentik Zoli bácsit 1920-ban, aztán rá egy évre Horthy vitézzé avatja, és innentől kezdve töretlen lesz a népszerűsége. Neve addig is fogalom volt, hiszen a néptanítóból lett bátor katonát mindenki ismeri a Parlament falain belül. Már akkor hivatkozási alap, amikor az arany sarkantyú odaítéléséről döntenek. A honatyák indokai között szerepelt, hogy növeli a hadsereg tekintélyét, hogy egy vidéki néptanító bátor hazafi, félelmet nem ismerő, vitéz katona lehet.

Visszatérve 1919-re, az áprilisi román betörés után Mátészalkára vezényelik át az alakulatot. Vén Zoltán sebesüléséről a *Nyírvidék* visszaemlékezője számol be

1937. március 28-án. *Délután* (vagyis 1919. április 19-én), amikor a nekiünk adott parancs szerint Mátészalka felé szekereztünk, útközben konstatálhattuk, hogy a községekben már mindenütt elpárologtak a munkás- és paraszttanácsok s a régi polgári közgazgatás helyreállott. Századunk, amely vonaton jött, fel sem tudott fejlődni, már a falu szélén oláhokra bukkant. Otthagytuk a vonatot és gyalog vágtunk át egy mocsaras réten. Mindegyre bal felé ügyeltünk, nem kerít-e be az oláh lovasság. Így jutottunk alkonyatkor egy faluba. Ott tudtuk meg pár katonától, hogy Szalkára betört egy lovascsapat, de egy perc alatt összemorzsolták. Vén Zoltán a csapat élén több lövést kapott, egyet a tüdejébe. – Meghalt? – Nem a’ – szól a góbé, – cigarettázik. Majd elvisszik Nyíregyházára.

A székely hadosztály fegyverletétele után azonban Vén Zoltánt Brassóba internálják, és csak novemberben szabadul, majd azt követően beáll a nemzeti hadseregbe.

Gondolkodom. Legyen elég csupán annyi, hogy Zoli bácsit a király avatta arany-sarkantyús vitézzé. Őt szemelte ki a fia házitanítójának. Mennyivel más-képp alakul az élete, ha nem esik szét a monarchia! Habsburg Ottó nyilván nem hagyta volna őt a gyöngyöspusztai Magas Cédrus Otthon falai között meghalni. Ha. De a történelemben, tudjuk, nincsen ha.

1929-ben, december 25-én a *Nyírvidek* újságírója találkozik Vén Zoltánnal. Zoli bácsi kilenc és egynéhány sebééről beszél az újságíró, én nem láttam belőlük egyet sem, nyilván takarta az ing, mert Zoli bácsi nyáron is hosszú ujjú inget és mellényt viselt. Kalapja mindig a fején volt, védte a napfénytől még az árnyékban is. A legendás vitéz, a bátorság eleven szobra. Az apagyai földbirtokos, aki részt vesz a *Tisza vízárjának időnkénti tárolása és öntözési célra való felhasználása tárgyában* létrehozandó bizottság munkájában. A nemzeti ünnepek szónoka, a jótékony-sági ügyek felkarolója.

1932-t írunk, vadászatokról ad hírt az újság, vitéz Vén Zoltán honvédszázadosnak a mindig hősnak, mindig katonának s a mindig tanító székelynek meleg baráti kézzorítással küldi versezetét a rajongó Arany György. Vagy ugyanebben az évben Keéky István, nyíregyházi ügyvéd, a fővárosi lapok ottani tudósítója, aki *Rézkígyó* címmel maga is folyóiratot szerkeszt, elbeszélést, publicisztikát és szociográfiát ír a *Magyar Nemzet* számára, majd '44-ben Bajcsy-Zsilinszky közvetlen munkatársa lesz a nemzeti ellenállás megszervezésében. Ő is verset ír a hős csiksomlyói franciskánus, Péter Innocent emlékére, s küldi Vén Zoltánnak, a mindig emlékezőnek.

Hörgött az Olt, jajdult az erdő,
Kő sikoltott, sírt a moha!
A zsolozsmából riadó lett!
Elszánt, dacos »Nem, nem, soha!«
Vérpiros lett a barna kámzsa!
A szurony nagy, hős szívbe ment...
Szállt az örök vértanúságba.
S Krisztus mosolyát újra látta
Az öreg Péter Innocent.

* * *

Szép kincses Kolozsvár, Mátyás büszkesége,
Nem lehet, nem, soha! Oláhország éke!
Nem teremhet Bánát a rácnak kenyeret!
Magyar szél fog fúni a Kárpátok felett!

Ez utóbbi strófát József Attila írta, de még 1922-ben, tizenhét évesen. Amikor Keéky István Károlyi propagandaminisztériumának jelmondatát, a *nem, nem, sohát* idézi, 1932-ben, József Attila már ilyeneket írt, hogy

Uraságnak fagy a szőlő.
Neki durrog az az erdő.
Övé a tó s a jég alatt
neki bujnak a jó halak
iszapba.

vagy hogy

Egy macska kotor a palánkon
s a babonás éjjeli őr
lidércet lát, gyors fényjelet, –
a bogárhátú dinamók
hűvösen fénylenek.

vagy hogy

A lég
finom üvegét
megkarcolja pár hegyes cserjeág.
Szép embertelenség.

Az első bécsi döntés után Vén Zoltán 1939-ben az ungvári gyalogezredhez kerül, onnan áthelyezik Hódmezővásárhelyre, aztán a határvadászok elöljárója lesz, majd levontekiképző, 1941-ben alezredes, 1943-ban pedig már ezredes. 1944-ben a határvadászokkal frontszolgálatra küldik, a 71. csoportparancsnokság parancsnoka lesz, és a 9. határvadász dandárnak alárendelve kísérlik meg feltartóztatni az Erdélybe betörő szovjet csapatokat. A háború végén Tallinba kerül hadifogságba, nem a legrosszabb körülmények közé, hiszen dolgozhat a városban, majd amikor 1948 júniusában két rend fehérneművel ellátva elbocsátják, magas rangú orosz tiszték is részt vesznek az ünnepélyes búcsúztatón.

A Hadifogolygondozó debreceni kirendeltségének 1948. július 21-i keltezésű irata szerint onnan Balatonboglárra távozik, majd egy hónapra rá le is szerelik a honvédség állományából.

Aztán jönnek az ötvenes évek, Zoli bácsit hivatalosan is megfigyeli Fedák ügynök.

Értelmiségi származású. Politikailag teljesen passzív. Egy lánya nyugaton, egy pedig Amerikában van, az egész család nyugatra távozott. Nevezett alkalmi

munkával tartja fenn magát. Létéből kiinduló tudata a fennálló rendszer ellenségévé teszi, nem megbízható.

Aztán jön ötvenhat, Zoli bácsi nemzetőr Bogláron, de ezt már említettem.

A Szabolcs-Szatmár Népe 1956. XII. 16-án közli Egy 19-es kommunista levelét.

*Dolgoztam azért, mert nem akartam, hogy 1919 megismétlődjék. Nagyon jól ismerem a fehérterror rémuralmát, gaztetteit ahhoz, hogy a zavarteltők félrevezessenek, behálóz-zanak. Az előbb említett Andrássy gróf kastélyának szenespincéjében már megízleltem, milyen világ lett volna nálunk, ha győz az ellenforradalom. Szentgáli főhadnagy különít-ménye 125 botot vert rám, s legalább annyi rúgást és pofont kaptam. Nem kell az a világ se nekem, se minden épeszű dolgozónak, ahol „vitéz” Vén Zoltán százados 30 nap fogdá-
ra ítéli az embert, mert nem csókolt kezét feleségének.*

1961-ben a vasbolti segédmunkásról jelenti Fedák ügynök: *Munkáját állítólag jól látja el, a vele beszélőnek az az érzése, hogy érzelmeit elrejtí. Igyekszik olyannak lát-szani, mint akit nem érdekel semmi. Feltételezhető azonban, hogy nevezett, mint a régi uralkodó osztály tagja, még ha jól végzi is a rábízott munkáját, a társadalmi rendszerünk ellensége marad. Baráti körét nem ismerem, egy esetben, kb. két éve, tudom, hogy hivata-
los volt Horváth János balatonboglári lakoshoz, volt főintézőhöz ebédre... Egyébként nem beszélnek soha sehoh senkivel, nem mondanak soha senkinek semmit.*

1958-ban a község tanácsa még igazolja, hogy Zoli bácsi '56-ban nem fejtett ki ellenforradalmi tevékenységet, majd két évre rá azt írják, hogy aktívan részt vett a demokratikus rend megdöntésére irányuló ellenforradalmi megmozdulások-ban. Nyilván ez is összefügg azzal a felsőbb helyről érkező megállapítással, hogy Somogy megyében az ügyészség ténykedése az ellenforradalom alatt úgyszólván a nul-lával volt egyenlő, így aztán minden ítéletet enyhének találnak.

Az jutott eszembe, talán jobb is, hogy mindezt nem negyven évvel ezelőtt, ha-nem csak most tudtam meg Zoli bácsiról. Mihez kezdek volna vele akkor? Megírni nem tudtam volna, illetve hiába írtam volna meg, senkit nem érdekelt volna egy volt horthysta tiszt élete. Mert Zoli bácsit csak így emlegette, aki jelen-tett róla. Osztályidegen, reakciós. Elképzelem, milyen lett volna, ha az általános iskolában előadom Zoli bácsi történetét, amikor a '19-es hőskről kellett anyagot gyűjtenünk. Még a januári vagy februári nógrádi események sem illettek volna bele az akkori képbe, hiszen csak a vörös hadsereg dicsőséges hadjáratait tartot-ták számon, a székely hadosztályt legfeljebb úgy emlegették, ahogyan a Kelet-Magyarország újságírója az 1964-es évfordulón.

*Ötven éve, 1919. április 16-án délután fél négykor indult meg a román imperialista in-tervenciók orvátmadása a fiatal Magyar Tanácsköztársaság ellen. Az egész keleti de-markációs vonalon, Királyháza, Szatmárnémeti, Nagykároly, Nagyvárad térségében erős tüüzérségi előkészítés után megindult a gyalogsági roham. Előzetesen repülő roppcedulá-
kat szórtak, főleg Szatmár megye városaira. A nagy hadianyagfőlényvel előkészített tá-madás váratlanul érte a frissen toborzott vöröskatonákat és főleg a még kiképzés alatt álló nemzetközi dandárt. A katonák hősiiesen állták az ellenség rohamait, de a székely hadosztá-ly vezetésében már akkor megszületett árulás a támadás első napján hátba támadta a Tanácsköztársaság katonai erejét. A támadás napján a Tanácsköztársaság Vörös Hadserege összesen 56 ezer katonából állt. De ebből az egységes, összeszokott 11 ezer főnyi székely*

hadosztály, a keleti határok védői képviselték a legátútóbb erőt. A felhasználható hadianyag több mint fele náluk volt. Kratochwil Károly ezredes, a székely hadosztály parancsnoka jól tudta ezt, ezért hamis táviratokkal félrevezette az egész hadvezetést. Amikor a román imperialisták támadó éle előtt a nemzetközi dandár állásai Csúcsánál meginogtak, azonnal elrendelte a szomszédos frontokat őrző székely katonák visszavonulását, így Szinérváraljáig harapózott a magyar csapatok visszavonulása. Közben Szatmárnémetiben titkos ülésre jöttek össze a székely hadosztály tisztjei. Kacsó János politikai biztost kizárták. Nagy Pál ezredes és Vén Zoltán zászlóaljparancsnok vezetésével határozták el, hogy foglyul ejtik a szatmári direktóriumot. Ezzel megkezdődött az árulás.

Gottfried Barna azóta már a székely hadosztály történetét is feldolgozta, de az is nyilvánvaló, hogy 1964-ben csak úgy illett írni róla, ahogyan a *Kelet-Magyarország* visszaemlékezője. Azonban nem nehéz belegondolni, mit érezhetett Zoli bácsi, a rettenthetetlen katona, aki a román támadásban szülőföldje elvesztését vizionálta. Nem április 16-án, hanem már korábban, március elején is szervezkedik a románok elleni akció megindítására. Bármilyen áron meg akarta védeni a románoktól Erdélyt, a Székelyföldet.

Dédapám négy évvel volt idősebb Zoli bácsinál, aki talán ezért is választotta őt társaságul, meg persze az is közrejátszhatott a rokonszenvében, hogy biztos lehetett benne, dédapám fölöslegesen nem fogja faggatni. Ha nagy ritkán megszólalt, akkor is csak a háborús emlékeit mesélte, lövő állást imitálva mutatta, hogy hogyan tüzeltek az ellenségre az orosz, a román, majd az olasz fronton, ahol megfordult a kaposvári rosseb bakákkal, akiket Albrecht-bakáknak is neveztek a csapattulajdonos főherceg után, aki 1869 májusában maga is megfordult csapatszemlén Kaposváron.

Most is látom magam előtt őket, ahogy ülnek egymás mellett, dédapám, Zoli bácsi, mindketten rám figyelnek, én pedig megállás nélkül meséltem az élményeimet. Délutánonként a hársfa még a legnagyobb melegben is ad elég árnyékot, sosem ülnek a fal tövébe a többiek közé. Mihelyt kiterelik őket a gondozók, rögtön átköltöznek a hársfa alá. Augusztus vége van, még magasan jár a nap, de már kellemes, szinte hűvös a levegő, a park hatalmas fái mindig frissen tartják.

Fiatal voltam, nem bírtam el a hallgatást, még nem éltem eleget hozzá, hogy a két öreg beszédes csöndjéből olvasni tudjak, és valahogyan ki kellett töltenem az űrt, amit a némaságukkal keltettek bennem. Ösztönösen riasztott az az irgalmatlan mélység, szédültem volna, ha bele kell pillantanom.

Most pedig már hiába kesergek, hiába bánkódom, milyen kár, hogy nem láthattam, amint dédapám egyszer csak fölpattan, fegyvert ragad, Zoli bácsira pillant, mintha engedélyre várna, aztán mégis elkapja róla a tekintetét, és inkább a fal tövében hűsölő öregek felé néz, majd elkiáltja magát, Rohamra! Utánam, emberek! Zoli bácsi erre elkomolyodik, szigorú arckifejezést ölt, még ültében meg rázza a fejét, aztán föláll ő is, és szelíden megfogja a dédapám karját, halkán odaszól neki, Álljon meg tizedes, még nincs itt az ideje! Dédapám megáll, egy darabig hitetlenkedve fürkészi Zoli bácsi arcát, majd miután látja szemében a határozottságot, visszaül mellé. Parancs, érttem, ezredes úr!